



Karta pracy jako narzędzie kształcenia i oceniania

Praktyka tworzenia pytań analitycznych, pomocnych w analizie i interpretacji poezji, imbonderabilia w dydaktyce

Aneta Grodecka, Planowanie, ocenianie, ewaluacja. Zajęcia zdalne 2020




Praktyka formułowania pytań

Kluczem do samodzielnej interpretacji poezji przez ucznia są poprawnie sformułowane pytania analityczne. Te znajdujące się w podręcznikach nie zawsze mają odpowiednią formę.



Pytania ze skazą

- ▶ Polecenie wyraża bezpośrednią intencję nadawcy (autora podręcznika) i reprezentuje funkcję sterującą, zawiera tak reprezentatywne dla modelu sterującego czasowniki, jak: „wyjaśnij”, „zinterpretuj”, „dokończ” i „rozwiń”. Model negatywnie postrzegany przez uczniów.
- ▶ Pytanie sugeruje w pewien sposób odpowiedź, nie aktywizuje, prowadzi do uproszczenia problemu.
- ▶ Pytanie zawiera formułę wyraźnego oddzielenia nadawcy komunikatu od odbiorcy, co nie sprzyja aktywizowaniu.



Pytania „dobre”, o charakterze perswazyjnym

- ▶ Polecenie jest skonstruowane w taki sposób, by, mając na uwadze odbiorcę, prowadzić z nim dialog, uprzedzać jego wątpliwości, uprawiać z nim mniej lub bardziej czytelną grę perswazyjną. Tekst przedstawia konkretne zadania, nastawiony jest przy tym na rozwijanie refleksyjnego myślenia, samodzielne dostrzeżenie ludzkich zachowań i ich wartościowania.
- ▶ Zaletą pytania jest skierowanie polecenia do pojedynczego ucznia, przez co podkreśla się jego rangę i buduje wzajemną relację.
- ▶ Pytanie zawiera odwołanie do autorytetów i znawców literatury, ma bowiem zaktywizować pasywnego ucznia i włączyć go w kulturową grę.

Zestaw pytań analitycznych – praca grupowa (wspominam grupę z sentymentem)

Stanisław Grochowiak

WIDOK (*Szedł czarodziej. Antologia wierszy dla dzieci*, t.1. wybór i opracowanie Wiesław Kot, Rzeszów 1986, s. 205.)

Nie bądź nigdy taką mieszczką, maleńka

Co świat ogląda z okna pociągu:

„O popatrz, mamó, jaka biała sarenka”.

...A to kózka wśród łąkowych dzwonków.

Miasto jest piękne. Zwłaszcza, gdy nad wodą

Latarnie mostów rozwiesza jak tęcze.

Ale i w lesie zręczniejszą budową

Zachwycają słońca architektury – tarcze pajęczne.

Patrz na Polskę z czułością. Niech jej nie zachmurza

Brak lasów, pagórów... I niech będą domy,

Którym niestraszne zawieje i gromy.

Patrz, śliczna panienko,

Jak Ania z bardzo Zielonego Wzgórza.

- „Cudzie chwalicie, swego nie znacie” – wyjaśnij własnymi słowami powiedzenie; uwzględnij refleksje po lekturze utworu Stanisława Grochowiaka. [Zuzanna Zygmunt]
- Autor z wiersza stara się przekonać dziewczynkę do:
 - a) podziwiania widoków z okna pociągu
 - b) zachwyty nad urokami miasta
 - c) kontemplacji polskiej natury [Amalia Gorzelak]
- Zastanów się, jaki sposób patrzenia na świat potępią osoba mówiąca w wierszu? Swoją odpowiedź spróbuj uzasadnić (nie cytuj). [Agnieszka Jarosz]
- Podmiot liryczny radzi adresatce, by patrzyła na Polskę z czułością. Jak oceniasz tę radę? Jak sądzisz, dlaczego należy patrzeć czule na swój kraj? [Klaudia Rojek]
- Wymień jeden argument z wiersza mówiący o tym, że miasto jest godne podziwu i jeden przemawiający za egzystencją na wsi (staraj się nie cytować). [Patrycja Kowalska]
- Uzasadnij użycie wielkich liter w tekście:
 - a) Polska -
 - b) Ania -
 - c) Zielone Wzgórze - [Amalia Gorzelak]
- Wypisz z tekstu cztery zdrobnienia i wyjaśnij ich funkcję. [Izabella Tillner]
- Wyjaśnij własnymi słowami sens metafor: „latarnie mostów” i „tarcze pajęczne”. [Katarzyna Syk]
- W jaki sposób i z czego powinny być zbudowane „domy, którym niestraszne zawieje i gromy?? Wybierz z poniższych propozycji, które uznasz za odpowiednie:

„solidnie, ze słomy, z cegieł, bez jednej ściany, z drzwiami, oknami, z dziurawym dachem, na fundamencie, bez solidnej podstawy” [Małgorzata Ostojńska]
- Spróbuj odnaleźć w wierszu dwa różne elementy, które są charakterystyczne dla miasta i wsi (w sumie cztery cechy). Następnie dopisz dwie własne propozycje takich wyobrażeń. [Amalia Gorzelak]
- Wyobraź sobie, że spacerujesz ulicami miasta opisanego w drugiej strofie wiersza. Jakie emocje Ci towarzyszą? Opisz je w kilku zdaniach. [Hanna Twardowska]
- Co, Twoim zdaniem, znaczy „patrzeć na świat jak Ania z Zielonego Wzgórza”? Odwołaj się do treści wiersza i swojej znajomości lektury. Odpowiedz w 2-3 zdaniach. [Magdalena Sobańska]

Przykład szkolny, klasa VIII

5/11

Wisława Szymborska
Fotografia z 11 września

Skoczyli z płonących pięter w dół -
jeden, dwóch, jeszcze kilku
wyżej, niżej.

Fotografia powstrzymała ich przy życiu,
a teraz przechowuje
nad ziemią ku ziemi.

Każdy to jeszcze całość
z osobistą twarzą
i krwią dobrze ukrytą.

Jest dość czasu,
żeby rozwiąły się włosy,
a z kieszeni wypadły
klucze, drobne pieniądze.

Są ciągle jeszcze w zasięgu powietrza,
w obrebie miejsce,
które się właśnie otwarły.

Tylko dwie rzeczy mogą dla nich zrobić -
opisać ten lot
i nie dodawać ostatniego zdania.

Pytania i zadania interpretacyjne:

1. Co wiesz o wydarzeniach 11 września 2001 roku? Ułóż krótki (50-wyrazowy) tekst, w którym opowiesz o tej tragedii.

11 września 2001 nastąpił najgorźniejszszy, jak dotąd zamach terrorystyczny na świecie. Para górcom Boeingi 447 uderzyła o bliźniacze wieże World Trade Center - najwyższe budynki na świecie. Zamach dokonała grupa islamistów z Al-Qaida. W wyniku zdarzenia obydwa wieże zostały zniszczone i zniszczone zostały także i one, a następnie runęły na ziemię. W zamachu zginęło ok. 4000 ludzi.

2. W wierszu można wyróżnić 6 części (obrazów poetyckich). Zapisz każdą część jako zdanie oznajmujące o charakterze informacyjny m, np. "Z pionącego wieżowca wyskoczyło kilka osób".

- Z pionącego wieżowca wyskoczyło kilka osób.
- Osoby te zostały sfotografowane w czasie lotu.
- Gdy spadają, nie były już w pełni nagi.
- Spadanie trwało długo, niektórzy rozwinęli się w parasolki, leżące i drobne pieniądze.
- Spadają w powietrze, w przestrzeni, a które właśnie opadły.
- Autorka może tylko opisać ich lot; nie pisze o jego konsekwencjach.

3. Spróbuj opisać sekwencje krótkiego filmu o pionącym wieżowcu.

Widzisz pionącego... Widać płomień. Dymi się. Mnóstwo ludzi stoi w dachu, w klatce. Stoją. Stoją o poręce. Przez niektóre okna widać dym. Przez inne straszą. Śmieją się. Siedzą. ~~Stoją~~ Coś przelotne. Szybkie. Stoją się dymem powietrza. Rozstraszają się o beton...

4. Dlaczego Szymborska zatytułowała wiersz „Fotografia”? Co, według Ciebie, lepiej oddaje rzeczywistość – fotografia czy film?

Szymborska zatytułowała wiersz „Fotografia”, ponieważ z chęcią polarać tylko jedno ujęcie tej tragedii. Pokazata ludzi zawieszonych w powietrzu w najbardziej dramatycznym momencie, jakim się tylko dało. Myślę, że fotografia gorzej oddaje rzeczywistość niż film, ponieważ pokazuje tylko jeden ułamek, fragment. Film natomiast ogarnia większy obszar czasu; jest w stanie dać pełniejszy obraz o rzeczywistości.

5. Wyobraź sobie, że możesz spotkać się z osobą, która przeżyła atak terrorystów w Nowym Jorku 11 września. Przygotuj 10 pytań, które jej zadasz. Unikaj pytań rozpoczynających się od partykuły „czy”, formułuj pytania zaczynające się od zaimków: kto, gdzie, kiedy, który, dlaczego itd.

Gdzie się znajdowali, gdy nastąpił atak? ✓
 O czym myśleli, gdy biegli schodami w dół? ✓
 Jak zachowywali się wtedy inni ludzie? ✓
 Który moment był dla Ciebie najgorzniejszy? ✓
 Dlaczego akurat tam? ✓
 Co pamiętaliście - ty i twoi pracownicy, gdy nastąpiło pierwsze zdarzenie? ✓
 Jak myśleli, czy po tym zamachu decyzyjnie się pomóc w USA? ✓
 Dlaczego tak? / Dlaczego nie? ✓
 Co było podobne Bin Ladenowi lub innemu islamistom ekstremistom gdyby mogła z nim porozmawiać? ✓
 Czy po tym zamachu twoi stowarzyszeni do Arabów się zmienił? ✓



Forma karty pracy

Planujemy zadanie tak, by było wykonalne dla ucznia, karta może zawierać ok. 5-6 poleceń o zróżnicowanym charakterze, pytania muszą projektować konkretną odpowiedź, która będzie podlegała ocenie.

Przykładowa forma karty sprawdzającej umiejętności analityczne dla klasy VII

Stanisław Grochowiak

Don Kiszot (z tomu *Ballada rycerska*, 1956)
Antoniemu Podsiadowi

Kiedy Don Kiszot wędrował przez świat...

Akacja - jabłoń - czarne wąsy w winie –

Wciąż świszczal za nim okrutny bat,

Mszczący się srogo na chudej oślinie.

Don Kiszot przebył wiele, wiele dróg...

Kobiety, dzbany, rude włosy nocą –

A Sanczo osła tłukł, tak jak mógł.

Osiół zaniemógł. A Pansa szedł boso.

I wtedy rycerz napotkał Ją –

Biodra - księżyce. Oczy - ostre piki...

Sanczo żarł kizkę z bydlęcą krwią,

Oczyszczał gnaty zagiętym nożykiem.

I wreszcie rycerz obumarł. Klap!...

Trumna i wieńce. Świece do nieba,

A Pansa spłodził szesnaście bab,

Pięciu chłopaków do tego, co trzeba.

I ten, co domy - i ten, co cię wiezie,

I ta, co idąc, nie idzie, a tańczy –

I nawet w sklepie obwiną ci śledzie

W moje liryki - wnuka Sanczo Pansy.

Przeczytaj uważnie wiersz Stanisława Grochowiaka, a następnie wykonaj poniższe polecenia.

1. Odwołując się do własnej wiedzy, wymień trzy cechy Don Kichata i Sanczo Pansy (używaj przymiotników).

Don Kichot	Sanczo Pansa

2. W wierszu tylko raz ujawnia się podmiot liryczny. Znajdź i przepisz odpowiedni wers.

.....

3. Wypisz z wiersza co najmniej trzy przykłady prozajzmów (wyrażeń potocznych).

❖

❖

❖

4. Nazwij rodzaj zastosowanych środków poetyckich i określ ich znaczenie własnymi słowami.

środek poetycki	nazwa	znaczenie
<i>Biodra – księżyce.</i>		
<i>Oczy – ostre piki...</i>		
<i>Świece do nieba.</i>		

5. Napisz na podstawie wiersza krótkie opowiadanie (7-8 zdań) o wędrowce bohaterów lirycznych. Zadbaj, by Twoja opowieść wiernie odtwarzała fakty opisane przez poetę.



Ocena karty pracy

Tworzymy model odpowiedzi i przyznajemy punkty za poszczególne pytania. W ten sposób przekształcamy kartę w formę sprawdzianu umiejętności analizy i interpretacji wiersza.

Pamiętamy, że oceniamy myślenie metaforyczne ucznia, i jego stopień zaangażowania emocjonalnego, że nie wszystko poddaje się w tej sferze ocenie. Z. Uryga do sfery imponderabilów zaliczył: stopień rozwoju wrażliwości i wyobraźni, osobisty świat wartości i uczestnictwo w kulturze.



Model odpowiedzi i skala ocen (S. Grochowiak, *Don Kiszot*)

Ustalamy zakres punktów na poszczególne oceny

25-26 - cel

23-24 - bdb

20-22 - db

19-14 - dst

13-10 - dop

9-0 - ndst

Pytanie 1: 2X3= 6 punktów

Don Kichot: chudy, wysoki, marzycielski, zadumany, zakochany, odważny, szalony

Sanczo Pansa: gruby, niski, wierny, mądry, gruboskórny, tchórzliwy

Pytanie 2: 1 punkt

W moje liryki - wnuka Sanczo Pansy.

Pytanie 3: 3 punkty

chuda oślina, żarł kiskę, gnaty, baby

Pytanie 4: 3x2 = 6 punktów

Biodra – księżyce: metafora, okrągłe, kobiece kształty

Oczy – ostre piki: porównanie, ostre, przenikliwe spojrzenie


Świece do nieba: porównanie, wysokie płomienie świec

Pytanie 5: 10 punktów (odejmujemy za braki na różnych poziomach pracy)



Tworzymy kartę pracy dla klasy VI, model odpowiedzi i system ocen

Uważnie przeczytaj wiersz, wynotuj pytania, poddaj je redakcji i ocenie (muszę projektować konkretne wypowiedzi), uporządkuj pytania, zredaguj kartę i model odpowiedzi do wiersza Leopolda Staffa *Jak czytać wiersze*, zaplanuj sposób oceniania.



Leopold Staff, JAK WIERSZE CZYTAĆ (z tomu W cieniu
miecza, 1911)

Siądź z książką na fontanny krawędzi kamiennej,
W której ogród odbija się i błękit czysty,
Połóż przy sobie uschły kwiat, pożółkłe listy,
Wstążkę i mandolinę, instrument piosenny.

I kiedy słońce kończyć będzie bieg swój dzienny,
Najśodszy ranek szczęścia przypomnij świetlisty
I wieczór najsmutniejszych łez, gdy ametysty
Niebios zlewały na cię zmierzch bólem brzemienny.

I gdy dwie łzy upadną na kwiat, listy, wstążkę,
Opartszy skroń na dłoni, otwórz cicho książkę,
A zrozumiesz, co znaczą słowa: zmierzch, żal, smutki.

I gdy podniesiesz czoło po zadumie długiej,
Zaznacz tę stronę modrym kwiatem niezabudki
I nigdy już nie czytaj jej w życiu raz drugi.



Wskazówki:

- ▶ Etap I eksplikacja

Dominantą wiersza jest przekonanie, że czytanie poezji to rodzaj kontemplacji, przeżycia, które wymaga odpowiedniej pory oraz uruchomienia wspomnień (tych dobrych i złych). Druga myśl to przeświadczenie, że taki kontakt z poezją jest niepowtarzalny. Dodatkowe aspekty to wielozmysłowy charakter doznań i specyficzna forma zwrotu do adresata (to kamuflaż liryki bezpośredniej, gdyż tak naprawdę podmiot wie, że czyta wiersze w sposób wyjątkowy (trudno naśladować go w lekturze poezji).

- ▶ Etap II refleksja dydaktyczna

Ostatni aspekt będzie dla ucznia nieczytelny (za trudne). Warto skupić się na mechanizmach wizualizacji, połączyć poezję z przekazem ulotnym, który angażuje umysł i wiele zmysłów (instrument piosenny – metafora i klucz interpretacyjny).



Literatura:

- ▶ Chrząstowska Bożena, *Jak sprawdzać czytanie symboliczne*, w: *Metodyka literatury*, oprac. J. Pachecka, A. Piątkowska, K. Sałkiewicz, t. II, Warszawa 2002.
- ▶ Myrdzik Barbara, *Czy warto czytać? Uczeń jako obiekt zabiegów perswazyjnych w podręcznikach szkolnych dla liceum*, w: *Między szkołą a uniwersytetem. Odbiorcy w nowych podręcznikach dla reformującej się szkoły*, red. M. Kwiatkowska-Ratajczak, W. Wantuch, Poznań 2008.
- ▶ Uryga Zenon, *Jak mierzyć imbonderabilia?*, *Kłopotliwy problem — badanie polonistycznych osiągnięć uczniów*, red. H. Kosętka i Z. Uryga, Kraków 2001.